

РОЛЬ І МІСЦЕ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ОСОБИСТІСНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Постановка проблеми. Однією з проблем професійної підготовки інженерів є брак професійної та особистісної культури педагога, що негативно впливає як на рівень успішності так і на рівень культури студента. Тому виникає потреба у підвищенні рівня педагогічної культури викладача.

Зв'язок проблеми з теоретичними та практичними завданнями. Підготовка інженера вимагає від педагога не лише фахових знань, але й внутрішньої культури, що характеризує, перш за все, його людські якості як особистості.

Аналіз публікацій. З даної проблеми слід зазначити праці Пономарьова О. С., Пазиніча С. М., Лозового В. О., Черваньової З. О., Ісаївої І. Ф., Гриньова В. М., Бондаревської Є. В. На їх думку сьогодні педагог виступає не лише як викладач, але й як «духівник», завдання якого полягає у вихованні душі студента.

Мета даної статті полягає у пошуку шляхів підвищення рівня професійної та особистісної культури викладача.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні стає все більш очевидним, що рівень професійної підготовки інженера вимірюється не лише рівнем професіоналізму, але й рівнем культури особистості. Дана культура тісно пов'язана з педагогічно культурою викладача, що виражається, перш за все, у його ставленні до того, кого він навчає, в повазі до нього. На жаль, більшість педагогів обходять цю проблему, прикриваючись тим, що головним є виховати професіонала, а вже потім людину. Саме таким підходом до підготовки інженера пояснюється поступове зниження не лише морального, але й професійного рівня культури студента.

Через свій авторитаризм педагог часто не помічає найголовнішого – душі особистості. Саме її вихованню і має служити освіта. Натомість вона більше переймається дотриманням вказівок Міністерства, аніж самою людиною. Але, що заважає педагогу окрім того вивчати духовний світ студента

нта, розкриваючи в ньому те, що часто так і залишається нерозкритим. Насамперед це стосується «Я» особистості, котре всіляко ігнорується і придушується. Дана проблема породжена проблемою конформізму, що, на жаль, підточує і систему освіти. В гонитві за високими показниками успішності ми часто втрачаємо значно цінніше за дані показники, а саме особистість з її неповторним світом думок, почуттів та фантазії.

Дуже важливим є те, що особистість краще розвивається, якщо враховуються її індивідуальні психічні та фізіологічні особливості. Важливим також є враховувати вікові особливості розвитку людини. Через те, що в нас практично відсутні знання про етапи її розвитку педагогіка зіштовхується з найбільшою своєю проблемою, а саме з браком уявлень про те, коли, чого і як слід навчати дитину. Внаслідок цього навчальні програми часто перевантажені інформацією, котра не відповідає віковим запитам особистості, що призводить до зниження рівня успішності як серед учнів так і серед студентів.

Отже, вищою ознакою педагогічної культури є повага до особистості. Саме через неповагу до її внутрішнього світу вона не має змоги гармонійно розвиватися та виявляти власні можливості та здібності. Свого часу горезвісний наказ про заборону педологічних досліджень спричинив кризу в розвитку таких наук як психологія, фізіологія, педагогіка тощо. Тому для того, щоб знову ці науки розвивалися потрібно нарешті реабілітувати «науку про дитину», а з нею і цілий світ, що зветься дитинством. Саме рівнем поваги до дитини має вимірюватися професійна та особистісна культура педагога.

Культура педагога передбачає не лише повагу до особистості, але й до її народу. Дивним іноді чути від викладача що головним є не мова, а людина. Але мова це – генофонд нації, без якого народу не існує. Саме з любові до рідної материнської мови слід починати будь-яке навчання та виховання. І від того, як викладач ставитиметься до даного питання, залежатиме рівень його особистісної та професійної культури.

Важливою складовою педагогічної культури викладача є його активна участь у житті університету. На жаль, через формальне ставлення до своїх професійних обов'язків більшість педагогів ігнорують заходи, пов'язані зокрема з відзначенням пам'ятних дат, роковин видатних діячів науки та техніки, славетних випускників рідного університету. Поза їх увагою залишається і творча діяльність тих, кого вони навчають. Такі педаго-

ги залишаються байдужими до будь-яких ініціатив молоді, її інтересів та прагнень. Вони ніколи не відвідують студентські творчі вечори, тим паче не беруть у них участь.

А що, коли б викладач спробував вирватися за вузькі рамки навчальної програми й узяв у руки скрипку чи гітару, заспівав пісню – чи не було б це проявом тієї особистісної культури, котрої нам так бракує? Прикладом можуть слугувати щорічні вечори духовної поезії, що відбуваються в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» за участю співробітників та студентів кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами під керівництвом проректора, доктора педагогічних наук та поета О. Г. Романовського. Саме приклад викладача надихає студента на творчу діяльність, сприяючи подоланню бар'єру між двома сторонами.

Однією зі складових педагогічної культури виступає культура почуттів. Часто її брак призводить до конфлікту між викладачем та студентом, порушуючи рівновагу в міжособистісних стосунках. Як правило викладач виправдовується тим, що студенти не хочуть нічого вчити і знати. Вихід з даної ситуації підказав В. Сухомлинський, котрий словами Ф. М. Достоєвського «але давайте ввійдемо до судного залу з думкою, що ми всі винні» [1, С. 156] дав зрозуміти педагогу, що вину слід шукати не лише в учневі, але й у самому собі. Тому викладач має працювати над підвищенням рівня культури почуттів, шукаючи мирні шляхи до порозуміння з іншою стороною. Але це зовсім не означає, що педагог має придушувати свої емоції, навпаки він повинен давати їм повну свободу, спрямовуючи їх в належне русло, зокрема у свій артистизм, що потребує сильних і глибоких почуттів.

Важливою складовою особистісної культури педагога виступає його світоглядна культура. Буває, що викладач добре володіє навчальним матеріалом, але не має власного світогляду, власної позиції з якої він самовиражається та самостверджується. Такий педагог навряд чи зможе посправжньому чогось навчити. Адже для того, щоб навчати, він повинен мати власні принципи та переконання. В противному разі він виховуватиме звичайних пристосованців, а не свідомих членів суспільства.

Професійна культура педагога передбачає не лише формальне володіння фаховими знаннями, уміннями та навичками, але й здатність ство-

рювати творчу атмосферу в аудиторії та поза її межами, залучаючи до навчального процесу кожне без винятку «Я» особистості. Про яку культуру педагога можна говорити, коли він замість того, щоб сприяти самовиявленню особистості, застосовує психологічний тиск на неї. Основним інструментом для цього вчитель обирає оцінку, котра свого часу замінила фізичне покарання, але не відмінила його. Завдяки такому стимулу як оцінка, педагог добивається високих показників успішності, але ціна, яку він за це платить – знищення того неповторного світу, котрий міг би збагатити скарбницю людства новим відкриттям чи винаходом.

На жаль, вища школа за прикладом середньої взяла на озброєння авторитарну методику навчання, що звісно не передбачає індивідуально-особистісного підходу. Але це є сором, коли студента шантажують втраченою стипендією. Про який творчий розвиток особистості можна говорити, якщо людина боїться отримати поганий бал. Це означає, що її позбавляють права на помилку, а значить і на творчу діяльність, котра якраз передбачає не одну помилку і не десять, а можливо і не сто, а значно більше. За якою ж системою оцінювання тоді оцінювати?

Будь-яке насильство є ворогом творчої діяльності особистості. Ще Станіславський зазначав, що натхнення не є частою гостею і приходить вона лише у той дім, де її дійсно чекають. То ж не варто сподіватися викликати її за допомогою дубця. Натхнення відгукується лише тим хто шанує своє «Я» та «Я» інших.

Для створення творчої атмосфери педагог має володіти креативними вміннями на навичками, що активізують творче самовираження студента. «Педагогічне мистецтво, – зауважує О. Пономарьов, – це вища форма творчого використання норм і принципів педагогічної теорії в практичній освітній діяльності, яка включає розвинену інтуїцію, експромт та інші прийоми, що істотно підвищують інтерес студентів до вивчення певної дисципліни і захоплення педагогом» [2, С. 182].

Отже, навчання має перетворитися з дресирування ведмедів та морських котиків на пригодницьку мандрівку країною знань, в якій кожен учень чи студент почуватиметься учасником та героєм. Беручи участь у такому навчанні, учень переживатиме абсолютно реальні почуття, виявля-

тиме кмітливість та креативність. Нарешті, навчання виконуватиме покладені на нього функції, а саме підготовку особистості до дорослого життя.

Напевно, варто було б проводити професійну підготовку інженера безпосередньо на підприємстві, де студент не лише теоретично, але й практично оволодівав би професійними вміннями та навичками. Внаслідок цього народжувалися б різні ідеї, зокрема ті, що могли б підвищити показники виробництва та врятувати підприємство від банкрутства. Подібні заходи відкривають в особистості ті сторони її душі, котрі у формальній обстановці навчального процесу часто залишаються поза увагою. Як наслідок, двієчник може виявитися прекрасним винахідником, натомість, відмінник не виявлятиме творчої здатності. От чому педагог має розглядати особистість з усіх боків, беручи до уваги не лише знання, але й її здатність творити.

Виходячи з відомого виразу М. Калініна про те, що педагог є інженером людських душ [3, С. 109], викладач, як ніхто, має турбуватися про власну особистісну та професійну культуру. Адже від цього залежатиме майбутнє студента, його доля, за яку великою мірою несе відповідальність педагог.

Список літератури: 1. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посіб. – К.: МАУП, 2000. – 312 с. 2. Професійна культура педагога: навч.-метод. посібник / О. С. Пономарьов та ін. – Харків: НТУ «ХПІ», 2011. – 198 с. 3. Цюпа І. Василь Сухомлинський: Добротворець. – К.: Радянська школа, 1985. – 216 с.